

Monogràfic sobre
psicomotricitat

Revista Electrònica

IN investigació
novació

Educativa i Socioeducativa

Infants sota pressió

Marion Esser

Stefan Cohn

Christine Hausch

Ulla Ladwein

Universitat de les
Illes Balears
Institut de Ciències
de l'Educació

Infants sota pressió

Niños bajo presión

Children Under Pressure

Marion Esser (coordinadora), info@zappa-bonn.de

Psicopedagoga, terapeuta de psicomotricitat a Bonn (Alemanya). Formadora de pràctica psicomotriu, reconeguda per l'ASEFOP. Fundadora i directora de Zappa, i autora de diversos llibres i articles per difondre la pràctica psicomotriu a Alemanya.

Stefan Cohn, kiss-tg-biberach@t-online.de

Diplomat en ciències de l'esport, terapeuta de psicomotricitat en una associació per a l'esport i el moviment dels infants a Biberach (Alemanya).

Christine Hausch, hausch@psychomotorische-praxis.de

Psicopedagoga, terapeuta de psicomotricitat a Schorndorf (Alemanya).

Ulla Ladwein, ulla.ladwein@hotmail.com

Professora d'educació especial, treballa a l'escola pública a Rheinland-Pfalz (Alemanya), terapeuta de psicomotricitat. Formadora de pràctica psicomotriu, reconeguda per l'ASEFOP, a ZAPPA (Alemanya).

Resum

Cada vegada els pares pressionen més els fills per por davant un futur que es presenta amb poques possibilitats. La formació, la cultura, segueix semblant una garantia d'èxit. L'estimulació cognitiva ha de començar tan aviat com sigui possible. L'educació ha de ser adquirida al més aviat possible. Cal ensenyar ben aviat calma, ordre i disciplina —principis del món dels adults— perquè després puguin ser competitius. No importa allò que sóc, sinó allò que tinc.

La Pràctica Psicomotriu Aucouturier, representada per les escoles de l'ASEFOP (Associació Europea d'Escoles de Formació en Pràctica Psicomotriu), s'oposa a aquesta evolució social: l'objectiu dels nostres esforços no és l'estimulació cognitiva, sinó la maduració psicològica del nen com a resultat d'un desenvolupament personal harmònic.

Encara que a Alemanya l'educació preventiva està molt endarrere en relació amb altres països d'Europa, ZAPPA (Zentrum für Aus- und Fortbildung in Psychomotorischer Praxis Aucouturier – Centre de formació i educació en pràctica psicomotriu Aucouturier), escola membre de l'ASEFOP, promou iniciatives d'educació preventiva que mostren com pot ser el futur.

Paraules clau

Infants sota pressió, maduració psicològica, moviment lliure, joc espontani, desenvolupament saludable

Resumen

Cada día los padres presionan más a sus hijos por temor a un futuro que se presenta con pocas posibilidades. La formación, la cultura, sigue pareciendo una garantía de éxito. La estimulación cognitiva tiene que comenzar cuanto antes. La educación debe ser adquirida tan pronto como sea posible. Hay que enseñar, rápidamente, calma, orden y disciplina —principios del mundo de los adultos— para que después puedan ser competitivos. No importa lo que soy sino lo que tengo.

La Práctica Psicomotriz Aucouturier, representada por las escuelas de la ASEFOP (Asociación Europea de Escuelas de Formación en Práctica Psicomotriz), se opone a esta evolución social: el objetivo de nuestros esfuerzos no es la estimulación cognitiva, sino la maduración psicológica del niño, como resultado de un desarrollo personal armónico.

Aunque en Alemania la educación preventiva está muy atrasada en comparación con otros países de Europa, ZAPPA (Zentrum für Aus- und Fortbildung in Psychomotorischer Praxis Aucouturier –Centro de formación y educación en práctica psicomotriz Aucouturier), escuela miembro de la ASEFOP, promueve iniciativas de educación preventiva que muestran cómo puede ser el futuro.

Palabras clave

Niños bajo presión, maduración psicológica, movimiento libre, juego espontáneo, desarrollo saludable

Abstract

Every day parents are putting more pressure on their children because of their own fear of a future with little chance. Training, culture, is still a guarantee of success. Cognitive stimulation must begin as soon as possible. Education must be obtained the sooner the better. We must teach quickly, calm, order and discipline —principles of grownups world— so they can then be competitive. It doesn't matter who I am but *what* I have.

The Psychomotor Practice of Aucouturier, represented by the ASEFOP schools, opposes this social evolution: the aim of our efforts is not cognitive stimulation, but the psychological maturity of the child, as a result of a harmonious personal development.

Although preventive education is way behind compared with other European countries in Germany, ZAPPA, school member of the ASEFOP, promotes preventive education initiatives that show how future might be.

Keywords

Children Under Pressure, Psychological Maturation, Free Movement, Spontaneous Play, Healthy Development

ELS INFANTS SOTA PRESSIÓ: LA SITUACIÓ A ALEMANYA

Marion Esser

Els pares d'avui, preocupats pel futur dels fills, els pressionen de cada vegada més. Cal que l'estimulació cognitiva comenci tan aviat com sigui possible?

La calma, l'ordre, la disciplina —principis que són propis del món dels adults— s'ensenyen cada vegada més aviat i s'exigeixen als infants perquè siguin més competitius en el futur. Ja no és important el "ser", sinó el "fer", "fer-ne més" i cada vegada més!

Unes investigacions sociològiques recents a Alemanya mostren que entre els infants de 7 a 10 anys, el 5,6% pateix de depressió; el 6,3% pateix trastorns d'ansietat i el 4,8% té problemes de dèficit d'atenció amb hiperactivitat, i que el 8,7% de tots els infants en edat escolar té problemes de comportament.

Podem dir que els problemes assenyalats per l'estudi sociològic mostren que aquest alt nivell d'exigència i aquesta pressió constant no donen els resultats esperats. Aquests trastorns reflecteixen els problemes que viuen els nostres infants i joves d'avui, en relació amb si mateixos i amb l'entorn social i material, i mostren que si no es tenen en compte les necessitats dels infants no podrem respondre satisfactòriament als reptes d'avui.

En l'àmbit social cal afegir que el relaxament dels lligams socials i culturals, la pèrdua de punts de referència, de normes i valors, i la inseguretat social creixent, són altres factors que alteren la maduració psicològica de l'infant.

La Pràctica Psicomotriu Aucouturier (PPA), tal com la presenten les escoles de l'ASEFOP, s'oposa a aquesta evolució social: l'estimulació cognitiva no és al centre de la nostra pràctica, sinó que volem ressaltar la maduresa psicològica de l'infant com a prova del seu desenvolupament harmoniós.

La República Federal d'Alemanya en conjunt encara és molt lluny de l'atenció preventiva. Zappa, el nostre centre de formació en pràctica psicomotriu, membre de l'ASEFOP, desenvolupa iniciatives en el camp de l'educació preventiva, obre un nou camí a Alemanya i mostra com es pot intervenir i com es podria anar encara més enllà en el futur.

En aquest article presentem una mostra d'aquestes iniciatives: les habilitats psicomotrius amb nadons i infants petits (Christine Hausch); la Pràctica Psicomotriu Educativa en el segon cicle d'educació infantil: una ajuda per començar a l'escola (Ulla Ladwein), i un projecte en una escola especial per a infants amb retard maduratiu (Stefan Cohn).

EL MARC TEÒRIC DE ZAPPA: LA PRÀCTICA PSICOMOTRIU AUCOUTURIER

Marion Esser

Per què són tan importants el moviment lliure i el joc espontani? Quina importància tenen en el desenvolupament de la primera infància i en la societat actual? Què té a veure la Pràctica Psicomotriu Aucouturier en aquest context?

Fa més de vint-i-cinc anys vaig fer el curs de formació amb Aucouturier al Centre d'Educació Física especialitzada de Tours, on vaig veure les meves primeres sessions de psicomotricitat educativa i preventiva. Acabava de sortir de la universitat i —excepte el que havia après teòricament— tenia molt poca experiència amb infants, per la qual cosa la situació, en conjunt, em va semblar sorollosa, caòtica i desestructurada.

A l'inici de les sessions els infants corrien cridant molt fort cap a la construcció de blocs de goma escuma, hi havia un gran desordre, de vegades fins a vint-i-cinc infants es llançaven entre els coixins, d'on sortia una mà aquí, un peu allà... Les torres s'enderrocaven amb grans crits i els nens es tornaven a preparar per a l'atac següent.

Els adults reconstruïen les torres una vegada i una altra i els infants les tornaven a destruir; en una paraula: un "caos" intens, que jo contemplava mig sorpresa, mig fascinada, mig commocionada...

Al final tot era ja més tranquil, els infants construïen, pintaven o modelaven... Vaig ser capaç de començar a reconèixer-hi les activitats educatives importants, amb estructura, amb concentració, amb sentit... i vaig sospirar alleujada...

Vaig trigar a comprendre que les dues parts de la sessió formen un tot i es condicionen l'una a l'altra. Em va costar una mica de temps adonar-me que el professor Aucouturier sempre havia pensat la seva pràctica psicomotriu com un procés dialèctic i així l'ha anat desenvolupant.

La metàfora del torrent:

«La pulsionalidad motriz es como un torrente que baja de la montaña, nada puede detener su fuerza brutal, salvaje; corre con fuerza a pesar de los obstáculos naturales; el agua rebota, rompe, se disgrega y se hace espuma. Después el torrente sigue corriendo con fuerza pero con más regularidad ya que el hombre ha canalizado su fuerza por medio de una presa que retiene el agua en un lago artificial sin detener su flujo. La fuerza del torrente ha sido dominada y transformada en energía eléctrica, que será distribuida, compartida, medida para los usos más variados que permitirán a su vez desarrollar las creaciones mejor adaptadas al bienestar del ser humano.» (Aucouturier, 2004, p. 147.)

És fàcil veure que aquesta metàfora es refereix al desenvolupament dels infants i a la seva manera d'aprendre. L'infant necessita sis o set anys abans que la seva energia es transformi i li permeti assolir nous actes creatius, com ara aprendre a llegir i a escriure.

Els infants tenen una força vital impetuosa i impulsiva i no s'aturen d'expressar-la de manera incansable a través del moviment. Qualsevol persona que convisqui amb infants ho sap!

És el tresor de la infància: tenir tota l'energia a l'abast per arribar a conèixer-se un mateix, els altres i l'entorn, i per desenvolupar la capacitat de conquerir la identitat pròpia. Els infants són curiosos i, a través del joc i del moviment, descobreixen el món.

Per això, calen espais de vida on els infants puguin "experimentar-se" amb llibertat i amb autonomia, espais de vida que no han d'estar totalment i funcionalment organitzats pels adults, la qual cosa no vol dir deixar sols els infants. El suport i la relació són la base fonamental per a un desenvolupament reeixit i harmoniós de l'infant.

Cal que obrim espais de vida per als infants, on puguin tenir les seves pròpies experiències i buscar i trobar solucions personals i diferents; cal entendre que l'adult hi ha de ser per estimular i encoratjar, pel suport i la relació.

En la metàfora del torrent queda clar que el moviment i el joc lliures són el requisit previ per desenvolupar la capacitat d'actuar i de concentració de l'infant.

La "pulsionalitat motriu", l'inesgotable desig de moure's i de desplaçar-se, constitueix la particular manera de ser i d'estar de l'infant, amb la qual pot conquerir el món a través de l'acció i pot desenvolupar la seva identitat. La "pulsionalitat motriu" és, doncs, necessària perquè l'infant maduri psicològicament.

Una persona està mentalment preparada, madura, quan pot distanciar-se de les preocupacions i necessitats pròpies, per dedicar-se a altres coses, especialment a escoltar els altres, condició necessària per anar a escola, requisit bàsic per a l'aprenentatge. Aquest punt de vista sobre el desenvolupament infantil és contrari als esforços polítics i pedagògics per promoure un desenvolupament cognitiu precoç dels infants, que no tenen suficientment en compte la maduració tònica i emocional de l'infant.

UN ESPAI PER JUGAR I MOURE'S LLIUREMENT FACILITA EL DESENVOLUPAMENT SALUDABLE DE L'INFANT

El neurobiòleg Gerald Huether descriu allò que succeeix en el cervell d'un adolescent quan es mou únicament en el món dels mitjans de comunicació electrònics en lloc de moure's en el món real.

«És útil pensar en com seria una societat en la qual els joves diguessin "adéu" al món real. Tindrien, com a resultat, un cervell òptimament adaptat a una vida virtual a Internet i als jocs d'ordinador (...). Els primers estudis ho mostren. Mai, enlloc, no s'havia après millor una destresa que utilitzant un teclat o escrivint un SMS i això deixa empremtes en el cervell. Per exemple, en l'última dècada, la regió del cervell que controla el polze s'ha fet molt més gran en molts dels joves; s'han format xarxes més denses i més fines que permeten moviments del polze sorprenentment ràpids. El cervell dels joves s'ha desenvolupat d'una manera òptimament adaptada a aquests requisits. L'única qüestió és saber si en el futur, en les nostres societats serà fonamental moure els polzes ràpidament.» (Huether, 2003.)

Actuar amb el propi cos per relacionar-se amb l'entorn i amb els altres; la interacció i la relació duen a la maduració psicològica, requisit per a obrir-se al món i a les seves possibilitats, per estar obert a noves idees, obert a l'aprenentatge.

Els jocs de reassegurament ajuden l'infant a descobrir la seva capacitat d'acció, a descobrir una imatge positiva de si mateix, a reduir les pors i a tolerar la frustració sense entrar en pànic.

«... Un niño abierto acoge a los demás abiertamente y hace demandas a las personas de su entorno. Experimenta el placer de dar, de recibir, de descubrir, de saber; siente curiosidad para aprender. Se siente feliz, manifiesta sus deseos sin temor, sin dudar, sin culpabilizarse; escapa al dominio, a la posesión de los adultos de su entorno; se atreve a decir NO. Se siente reconocido en su originalidad y capaz por ello de expresar su mundo interno por la vía del cuerpo, de comunicarse y de pensar.

No se siente traumatizado ante un posible fracaso, especialmente ante el fracaso escolar; no obstante, se le han de ofrecer unas condiciones óptimas para su desarrollo intelectual y para su buena integración en la escuela.» (Aucouturier, 2004, p. 145.)

Les persones madures psicològicament són conscients de la pròpia imaginació, de la pròpia capacitat d'acció, volen treballar per desenvolupar les seves competències i el seu pensament amb plaer. Aquestes persones són importants per respondre a les demandes de la societat d'avui!

La capacitat d'acció i la competència per adaptar-se als canvis són més necessàries que mai. Compromís, flexibilitat, creativitat, imaginació i confiança en les pròpies capacitats per canviar el món són més necessaris que mai!

L'objectiu d'una educació ben entesa hauria de ser «formar éssers actius que siguin capaços de modificar, de crear, de comunicar i de participar en la comunitat». Donald Winnicott (1975) ho va resumir anant encara més enllà: «una societat democràtica necessita membres madurs emocionalment». La Pràctica Psicomotriu Aucouturier pot ser el contrapès d'aquesta realitat actual? Sí i no. La PPA és un concepte terapèutic i educatiu, entre molts altres, i no és una panacea, però en aquest concepte s'inclouen els valors i les creences, que poden ser una valuosa ajuda per al desenvolupament de l'infant i, fins i tot, per al desenvolupament dels adults.

«La acción educativa consiste en ayudar a los niños y las niñas a desarrollar su pulsionalidad motriz, que no es buena ni mala, hasta transformarla en placer por medio de acciones matizadas, de proyectos socializados. Este dominio, cada vez más preciso, les lleva a un cambio de comportamiento, de actitud, con ellos mismos y con los demás, sin caer de nuevo en la pulsionalidad ciega sino estando más atentos al entorno y siendo más responsables de sus actos. La pulsionalidad motriz evoluciona hacia la moción pulsional de la que ya hemos hablado. La moción pulsional es un movimiento interno, tónico-afectivo, que permite evocar las sensaciones de la acción realizada y el placer que la ha acompañado, sin actualizarlo realmente... Si un niño, ayudado por su educador, no hace este proceso, puede permanecer atrapado en la impulsividad motriz, con una energía descontrolada, desproporcionada respecto a la actividad realizada.» (Aucouturier, 2004, p. 148.)

L'infant no podrà arribar a fer una pausa, a aturar el seu moviment, per descansar, per concentrar-se, si abans no ha pogut viure la seva impulsivitat motriu, la seva necessitat de moure's i el seu desig intens de desplaçar-se. La llibertat de moviment i el joc espontani només són possibles si hi ha una relació afectiva que dóna sentit al dispositiu i al suport i que, de vegades, fins i tot exigeix aturar-se.

¿Potser perquè aquesta relació afectiva no és considerada tan fonamental avui en dia es diagnostiquen tan sovint trastorns de l'atenció amb hiperactivitat o sense?

LES HABILITATS PSICOMOTORES AMB NADONS I INFANTS PETITS

Christine Hausch

Per a establir un primer vincle bo entre els pares i l'infant cal un espai, un temps, respecte mutu i un adult que estigui disposat a implicar-se en el ritme de desenvolupament de l'infant. Aquests primers contactes fets sense presses, sense interrompre l'acció, creen un entorn de reassegurament profund necessari per al desenvolupament de l'infant.

Aucouturier, parlant d'aquest continent reassegurador, ens diu: «... Un continente que le permitirá seguir desarrollando sus competencias... muy pronto podrá estar solo y actuar sobre la realidad externa» (Aucouturier, 2004, p. 43).

La relació és la resposta reeixida a la comunicació no verbal i a la interacció. És important perquè l'infant aprèn només a través de la relació amb els altres i aprèn, a més, a gaudir de l'acció i dels canvis que s'hi produeixen.

L'afecció segura i una relació de reassegurament entre pares i fill és la base del desenvolupament de l'infant i té una influència en el desenvolupament de la seva imatge corporal, en el desenvolupament motor i en la seva autonomia.

Els primers jocs de reassegurament profund, Aucouturier els defineix com:

«... Los juegos de "reaseguración" profunda reaseguran frente a la angustia, son universales e independientes de las influencias culturales. Se desarrollan a partir de los 6-8 meses hasta los 2 ó 3 años pero pueden prolongarse mucho más allá. Tienen relación con el miedo a perder a la madre y a ser destruido, provocando en el niño emociones intensas especialmente si el psicomotricista se implica, con la prudencia necesaria, para permitirle vivir una experiencia "reaseguradora".» (Aucouturier, 2004, p. 181.)

Per assolir un desenvolupament saludable psicològicament i emocionalment, l'infant necessita llibertat d'acció i un adult capaç d'adaptar-se, de deixar-se transformar, que sàpiga donar estabilitat i seguretat, que estigui present i que mantengui un marc de referència clar, i sàpiga posar-hi límits estables.

Tornem a citar Aucouturier parlant de la importància de la necessitat d'aquesta presència d'un adult.

«... A pesar de la autonomía del bebé, es importante que las educadoras estén presentes junto a los niños para garantizar su seguridad afectiva y la comunicación. La función de las educadoras es fundamental para acompañar cada experiencia y cada descubrimiento por medio de la palabra o del gesto (...). Cuando un niño se siente con libertad de acción, reproduce sus actividades para mostrar a su educadora lo que sabe hacer solo y manifestarle que crece autónomamente, sin su ayuda.» (Aucouturier, 2004, p. 172.)

Aquesta implicació prudent del psicomotricista i el plaer compartit amb l'infant facilita que l'infant se centri en el seu cos (sensacions, to, moviment) i en les seves emocions.

Són importants els primers diàlegs: diàleg tònic, experimentar amb la veu, l'alternança "tu i jo". Cal que l'infant experimenti amb el seu cos i amb el material: tou i dur; a baix i a dalt; obert i limitat (tancat); lent i ràpid, etc. Cal que l'infant adquireixi experiències amb petit i gran; proximitat i distància; retenir i deixar anar; caure i deixar-se caure; ser embolcallat i embolicar; amagar-se i aparèixer.

La Pràctica Psicomotriu Aucouturier ajuda els infants i els pares a créixer junts, cadascú al seu ritme, a madurar i a mantenir una relació de confiança mútua, que l'infant confii en les pròpies possibilitats i en conegui els límits... en definitiva, l'ajuda a aprendre a aprendre.

Acompanyar els nadons i els infants petits a través de la psicomotricitat és una oportunitat d'acompanyar els primers vincles i les primeres relacions dels infants amb el seu entorn. Poder veure i participar una vegada i una altra en la dinàmica de canvi que s'hi produeix i l'encant i la màgia de les primeres interaccions i de l'inici dels processos, és sempre un regal que commou.

LA PRÀCTICA PSICOMOTRIU EDUCATIVA: UNA AJUDA PER COMENÇAR L'ESCOLA

Ulla Ladwein

Amb aquest capítol vull fer palès com la pràctica psicomotriu educativa té efectes en totes les àrees del desenvolupament infantil. Faig referència a la meva pròpia experiència de deu anys de treball en escoles infantils (de primer i de segon cicle) i el primer cicle d'educació primària, que m'han donat l'oportunitat d'observar cada any un nou grup d'infants de tres anys quan comencen l'escola i acompanyar-los durant alguns anys. Hi havia grups en què vaig poder observar amb esglai un augment de dificultats evolutives, però afortunadament, també d'altres en els quals aquestes observacions no es varen confirmar.

En general, es pot veure una tendència quant a la motricitat dels infants: un augment de l'ansietat que apareix conjuntament amb la poca experiència de moviment i es manifesta a través de la inhibició, la passivitat o la dificultat, o la manca de control de la impulsivitat motriu i la inestabilitat motriu i, quant al desenvolupament socioemocional, una disminució de la tolerància a la frustració i/o dificultats en l'establiment del vincle, que es manifesten a través de trastorns de comportament i de rebuig.

En tots aquests nens hi ha dificultats relacionades amb l'afecció i l'autonomia. Les accions quotidianes com vestir-se, menjar o anar sol al bany són un gran repte; el comiat al matí a l'escola està mullat per les llàgrimes i l'infant és incapaç d'actuar si no té la mestra a prop, o la inestabilitat altera tota acció sistemàtica i la relació amb els adults resulta difícil a causa d'un comportament provocatiu i mancat de límits.

Quin grau de desenvolupament ha de tenir l'infant per començar a l'escola i com se'l pot ajudar?

La base de tots els passos evolutius posteriors és el desenvolupament de l'afecció, que es porta a terme en la segona meitat del primer any de l'infant. Una afecció estable produeix les arrels fortes que necessitem per créixer.

En el segon any de vida s'ha de donar una intensa exploració del propi potencial del moviment del món que envolta l'infant. Es tracta de fer les primeres experiències de separació de la mare i d'independència, generalment un adult al seu costat li dóna suport i l'ajuda a regular els estats emocionals i d'excitació.

D'ara endavant, l'infant serà cada vegada més conscient de la separació de la mare i del pare, la qual cosa pot causar la por de la pèrdua de l'altre o de la pèrdua de l'amor i de l'afecte de l'altre. Si la por es fa massa forta, pot impedir que l'infant es creï representacions internes, però la seva evolució futura depèn de la internalització estable d'una imatge de la mare. L'infant pot caure en el conflicte entre el desig d'autonomia i independència i el desig de dependència. En aquest punt és crucial que els pares aconseguixin reassegurar-lo amb la seva presència i el seu amor i alhora, el deixin anar i comparteixin amb ell l'alegria i el plaer de la conquesta de les seves noves habilitats.

En el tercer any aquesta conquesta es consolida i l'infant és cada vegada més capaç de funcionar sol en un ambient segur; la separació, la distància de la mare, esdevé un indicador important de la seva evolució, alhora que s'obre als infants de la mateixa edat i el joc comú.

Això vol dir que els professionals tenim molt a fer amb dues tasques importants per a l'evolució: d'una banda, la separació, la distància envers els pares i de l'altra, l'entrada i la relació amb els seus companys.

Tot i que la separació està sempre associada amb sentiments ambivalents, la relació amb els infants de la mateixa edat es converteix des d'ara i durant els pròxims anys en el principal interès de l'infant.

Trobar un company de joc, compartir les idees sobre el joc, fer propostes i establir compromisos, aprendre a guanyar i a perdre: habilitats socials que l'infant només pot aconseguir amb els seus companys. A poc a poc aprendrà a regular les seves emocions i a establir relacions de manera autònoma.

Un infant de tres anys i mig ben equilibrat ha accedit a aquest nivell evolutiu, però n'hi ha molts, com hem dit, que encara no hi han arribat. Com es pot ajudar aquests infants a través de la pràctica psicomotriu educativa?

El joc lliure, a través del qual l'infant s'expressa amb el plaer, té, entre d'altres, la funció de reassegurar-lo en l'angoixa de separació. A través dels jocs, de les accions i dels estats emocionals, s'actualitzen els que ha viscut amb els pares, la seva imatge emergeix i pot mitigar l'angoixa. El joc, viscut en un clima assegurador, acompanyat per un adult estable i mal·leable, ajuda l'infant en el seu procés de distanciament i d'individuació.

Alguns exemples d'aquesta pràctica:

- Els jocs de destrucció ajuden l'infant a entrar en una dinàmica d'acció i de plaer i faciliten l'abaixament de la tensió muscular i psíquica (descàrrega tònica i emocional). Estan relacionats amb els fantasmes d'acció que deriven dels moments en què l'infant comença a mossegar, pegar, esgarrapar la mare, i inicia així el procés de separació; per això és important que els visqui en un ambient de joc, sense sentiments de culpa.
- Els jocs d'embolcallar, sovint associats als jocs de "dormir", permeten que l'infant senti intensament el contrast entre la tensió i la relaxació del propi cos. Estan relacionats amb els fantasmes d'acció que fan aparèixer imatges i sensacions ben conegudes pels infants, com ara la

veu i l'olor de la mare, l'escalfor... A mesura que l'infant aconsegueix reassegurar-se respecte a les angoixes de separació, aquests jocs passen a un segon pla.

- Els jocs de plaer sensoriomotor ocupen un lloc important entre els jocs d'aquesta edat. Els infants que encara no han desenvolupat una bona base de suport i que no tenen un equilibri estable sovint comencen amb moviments que, en la primera infància, ajuden a preparar-se per a la verticalitat (arrossegar-se, rodar, caminar a quatre grapes). Estan relacionats amb els fantasmes d'acció que actualitzen experiències viscudes de ser mobilitzat en l'espai, de ser transportat en braços, aixecat, gronxat. L'infant retroba en aquests jocs la imatge inconscient de la mare i del pare.
- Jocs d'identificació amb l'agressor i l'omnipotència expressen l'angoixa inconscient de ser atacat i devorat (per exemple, el "llop" com a metàfora de l'angoixa, i simbòlicament com una imatge de l'adult que l'infant pot sentir perillós). L'infant pot superar aquesta angoixa tot jugant-hi mitjançant els canvis de rol i la identificació amb l'agressor. També aquests jocs han de ser viscuts lliurement, sense culpa.

PROJECTE D'INTERVENCIÓ PSICOMOTRIU EN UNA ESCOLA ESPECIAL PER A INFANTS AMB RETARD A BIBERACH

Stefan Cohn

El projecte es va iniciar el 2008 i ha tingut alts i baixos, moments molt positius i moments difícils. De vegades ha estat ben integrat en l'organització i la vida quotidiana de l'escola, de vegades no tant, però sempre ha tingut cabuda dins l'horari escolar.

El primer any els grups de primer i segon estaven separats i teníem tot el matí dels divendres a la nostra disposició. Hi vàrem treballar dos psicomotricistes (home i dona). El segon any, es va suprimir un psicomotricista i aquest lloc el va ocupar un mestre. Durant el tercer any, l'escola va haver de fer més retallades per estalviar diners i va ajuntar les dues classes en un gran grup. Això ens va portar quasi a la rescissió del contracte, perquè havíem de treballar amb un grup de vint-i-quatre infants, molts d'ells amb trastorns greus. Després de moltes reunions i entrevistes amb la direcció i amb l'equip docent de l'escola vàrem tornar a avaluar les condicions i establir un marc adequat per a la pràctica psicomotriu preventiva.

Del nostre treball pràctic en resulten les conclusions següents:

- La "presència" i la seguretat/la llei. L'actitud del psicomotricista, l'espai, el material, l'estructura de la sessió són condicions importants per a l'èxit d'aquest projecte a l'escola especial.
- La socialització i l'aprenentatge. A l'escola especial els resultats de la investigació sociològica, de la qual hem parlat a la introducció, es manifesten de manera encara més punyent. Sembla necessari establir, a més de la tasca d'assistència socioeducativa, un suport de prevenció psicomotriu per ajudar els infants en els processos de reassegurament i de descentració, que sovint no han estat completament assolits. Així es podrien donar les condicions per a un aprenentatge més espontani i amb menys dificultats.

- Jugar amb l'agressivitat. Els jocs d'agressió, amb la seva part d'omnipotència i de força, tenen la mateixa importància que els jocs d'embolcallament i de cura. Això ajuda els nois a viure els contrastos, bé sigui en el pla motor i afectiu o tònic i emocional, o en el pla verbal i gràfic per treballar, per exemple, la internalització dels objectes bons i dolents, ja que els processos de desenvolupament en aquests tipus d'infants es retarden o estan mal estructurats.
- La pràctica psicomotriu a l'escola especial per prevenir la violència. En primer lloc, l'agressió es dirigeix contra el material (destrucció i creació) i, a poc a poc, es transforma en expressió simbòlica a través del llenguatge i de l'expressió gràfica. Els nois i les noies expressen l'impuls d'agressió en un joc simbòlic (fent com si agredissin), la qual cosa atenua el sentiment de culpa.
- Descentració. L'escola normalment està centrada en les exigències de desenvolupament cognitiu; la pràctica psicomotriu preventiva, al contrari, està centrada a facilitar el procés de descentració emocional de l'infant, que genera l'assoliment d'habilitats noves per a la resolució de conflictes.

Malgrat les dificultats que hem assenyalat a l'inici, aquesta experiència ha pogut tenir una extensió fora de la sala de psicomotricitat, per exemple, els professors han entrat a les sessions en qualitat d'observadors i s'han fet reunions amb els pares.

Per aconseguir una estabilitat del projecte, es va proposar que el mestre de la classe fes l'observació de les sessions, amb això han pogut comprovar que els nens han pogut utilitzar a l'aula els mitjans més simbòlics i de descentració assolits a la sala i que s'han reduït les conductes disruptives.

Però també hi ha limitacions. En una escola especial, sovint s'ha d'intervenir en el límit entre la prevenció i el tractament a causa de la gran variabilitat del grau de desenvolupament assolit pels infants —entre retard mental i una intel·ligència normal, entre greus problemes de conducta i un comportament "normal". Amb aquest projecte s'ha creat una zona de transició que cal amplificar amb una obertura al treball terapèutic.

Amb el projecte d'intervenció psicomotriu en l'àmbit de l'escola especial hem pogut comprovar que els infants poden assolir els objectius fonamentals de la pràctica psicomotriu que Aucouturier ha descrit: l'obertura a la comunicació, a la creació, a la descentració i al pensament operatiu, a més d'altres aspectes educatius, filosòfics i socials com la responsabilitat i la democràcia. Per seguir en aquesta línia calen projectes durables i estables. Nosaltres ens sentim a l'inici d'aquest camí...

BIBLIOGRAFIA

- Aucouturier, B. (2006). *Der Ansatz Aucouturier Handlungsfantasmen und psychomotorische Praxis*. Bonn: Proiecta.
- Aucouturier, B. (2004). *Los fantasmas de acción y la práctica psicomotriz*. Barcelona: Graó.
- Esser, M. (2009). *Beziehung wagen Mit Körper und Bewegung (psycho) therapeutisch arbeiten*. Bonn: Proiecta.
- Esser, M. (2011). *Psychische Reife fördern Psychomotorische Praxis Aucouturier in verschiedenen Arbeitsfeldern*. Bonn: Proiecta.
- Esser, M. (2011). *Beweg-Gründe*. Munic: Ernst Reinhardt (4a ed.).
- Huether, G. (2003). <http://www.gerald-huether.de/>
- Winnicott, D. W. (1975). *Jeu et réalité*. Paris: Gallimard?

Per citar aquest article:

Esser, M., Cohn, S., Hausch, C. i Ladwein, U. (2013). «Infants sota pressió». *IN: Revista Electrònica d'Investigació i Innovació Educativa i Socioeducativa*, vol. IV, núm. 1, pàg. 34-48. Obtingut de: http://www.in.uib.cat/pags/volumenes/vol4_num1/revista/04_Infants_Pressio.pdf